

VŠB – Technická univerzita Ostrava
Fakulta elektrotechniky a informatiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Bc. Roman Bogocz

**VŠB – Technická univerzita Ostrava
Fakulta elektrotechniky a informatiky
Katedra elektroenergetiky**

**Rekonstrukce hydrogenerátoru
Českomoravská-Kolben a.s.,
Praha-Vysočany, r.v.1925**

**Reconstruction of hydrogenerator
Českomoravská-Kolben a.s., Praha-
Vysočany, y.p. 1925**

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Fakulta elektrotechniky a informatiky
Katedra elektroenergetiky

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Roman Bogocz**
Studijní program: N2649 Elektrotechnika
Studijní obor: 3907T001 Elektroenergetika
Téma: **Rekonstrukce hydrogenerátoru Českomoravská-Kolben a.s., Praha-Vysočany, r.v. 1925**
Reconstruction of hydrogenerator Českomoravská-Kolben a.s., Praha-Vysočany, y.p. 1925

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Původní provedení alternátoru
  3. Provedení alternátoru po rekonstrukci
  4. Návrh statorového vinutí
  5. Elektromagnetický výpočet
  6. Návrh budícího vinutí
  7. Závěr
- Výkresová dokumentace

Seznam doporučené odborné literatury:

- [1] KOPYLOV, I.P.: Stavba elektrických strojů, SNTL Praha, 1988
[2] BOLDEA, I.: Synchronous generators, CRC Taylor & Francis

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Pavel Hrbáč, Ph.D.**

Datum zadání: 30.11.2011

Datum odevzdání: 04.05.2012

prof. Ing. Stanislav Rusek, CSc.
vedoucí katedry

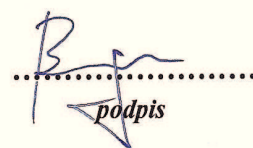

prof. RNDr. Václav Snášel, CSc.
děkan fakulty

Prohlášení:

„Místopřísežně prohlašuji že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny literární prameny a publikace, ze kterých jsem čerpal.“

V Orlové   dne: 4.5. 2012

podpis

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu diplomové práce, panu doc. Ing. Pavlu Hrbáčovi, Ph.D., za rady, konzultace a připomínky, které mi byly nápomocny při tvorbě této práce.

Abstrakt:

Tato diplomová práce se věnuje návrhu rekonstrukce a modernizace generátoru poháněného Francisovou turbínou na vodní elektrárně. Během zpracovávání diplomové práce, mi byl umožněn přístup k jednotlivým částem generátoru v průběhu realizace jeho opravy, za účelem získání potřebných informací o dimenzích stroje a dalších dat nezbytných pro výpočet a návrh rekonstrukce. Původní stroj byl vyroben na začátku minulého století a nebyl dosud opravován. Podnětem k rekonstrukci je navýšení výkonu a zvýšení účinnosti stroje. Uvedený návrh maximálně využívá jak moderních izolačních materiálů pro rotorové a statorové vinutí, tak i výrazně kvalitnější ocel pro magnetický obvod statoru stroje.

Klíčová slova:

Generátor, stator, rotor, vinutí, magnetický obvod, drážka, zub, pól, izolační systém, reaktance, vodivost, napětí, proud

Abstract:

This thesis solves reconstruction and modernization of Francis turbine driven generator on hydroelectric power plant. During the processing of the thesis, I've had access to individual parts of generator, also during the execution of repairs, in order to obtain the necessary information about dimensions of the machine and the other data necessary for calculation and reconstruction design. The original machine was made at the beginning of last century and has not been repaired. The reason for the reconstruction is improve performance and increase machine efficiency. The design maximizes modern isolation materials for the rotor and stator windings, as well as much higher quality steel for the magnetic circuit of the stator machine.

Key words:

Generator, stator, rotor, winding, magnetic circuit, slot, tooth, pole, isolation system, reactance, conductivity, voltage, current

Seznam použitých symbolů a značek:

Symbol	Název	Jednotka
a	počet paralelních větví vinutí	
a	rozměry vinutí	[m]
B	magnetická indukce	[T]
b	rozměry vinutí	[m]
b _s	šířka radiálních kanálů	[m]
c	součinitel	
D	průměr	[m]
d	průměr	[m]
F	magnetické napětí	[A]
f	frekvence	[Hz]
H	intenzita magnetického pole	[A.m ⁻¹]
h	výška	[m]
I	proud	[A]
I _k	zkratový proud	[A]
I _{nf}	jmenovitý proud	[A]
k	činitel	
k _c	Carterův činitel	
k _f	činitel sycení	
k _r	činitel rozlohy vinutí	
k _v	činitel vinutí	
k _y	činitel kroku	
L	celková délka	[m]
l	délka	[m]
l _{Fe}	délka železa	[m]
l _i	ideální délka	[m]
m	počet fází stroje	
m	hmotnost	[kg]
N	počet závitů	
n	otáčky	[min ⁻¹]
n _s	počet radiálních kanálů	
P	činný výkon	[W]
p	počet pólových dvojic	
ΔP	ztráty	[W]
ΔP _{1.0/50}	měrné elektrické ztráty elektrotechnických plechů při 1T a 50Hz	[W.kg ⁻¹]
Q	počet drážek	
Q _p	pólová rozteč počtu drážek	
q	počet drážek na pól a fázi	
R	odpor	[Ω]
S	zdánlivý výkon	[V.A]
t _d	drážková rozteč	[mm]

U	napětí	[V]
v	rychlost	[m.s ⁻¹]
X	reaktance	[Ω]
y _d	krok vinutí	
α	činitel pólového krytí	
δ	velikost vzduchové mezery	[m]
ε	zkrácení kroku	[p.j.]
η	účinnost	[p.j.]
Λ	činitel magnetické vodivosti	
μ ₀	permeabilita vakua	[H.m ⁻¹]
v	řád vyšší harmonické	
v	zkratový poměr	[p.j.]
ξ	činitel	
ρ	rezistivita	[Ω.mm ² .m ⁻¹]
σ	proudová hustota	[A.m ⁻²]
τ _d	pólová rozteč	[mm]
Φ	magnetický tok	[Wb]
Φ _s	rozptylový magnetický tok	[Wb]
φ	fázový posun mezi napětím a proudem	[rad(°)]

INDEXY

b	budící
Cu	měděný
c	čelo
d	drážka
d	podélný
e	vnější
Fe	železný
f	fázový
j	jho
k	nakrátko
min	minimální
n	jmenovitý
n	nástavec
o	naprázdno
p	pól
q	příčný
r	rotor
s	stator
v	vodič
z	zub
l	statorový
δ	týkající se vzduchové mezery
σ	rozptylový

OBSAH:

1 Úvod	9
2 Původní provedení alternátoru	10
3 Provedení alternátoru po rekonstrukci	11
4 Návrh statorového vinutí	15
4.1 Výpočet průřezu vodiče statorového vinutí	16
4.2 Tingleyho schéma vinutí	18
5 Elektromagnetický výpočet	19
5.1 Výpočet rozměrů statoru	19
5.2 Drážka statoru	20
5.3 Zub statoru	21
5.4 Charakteristika naprázdno	23
5.5 Ohmický odpor statorového vinutí	29
5.6 Rozptylová reaktance statorového vinutí	30
5.7 Reakce kotvy	33
5.8 Výpočet charakteristiky nakrátko	35
6 Návrh budícího vinutí	37
6.1 Stanovení buzení	37
6.2 Výpočet budícího vinutí	39
6.3 Hmotnosti aktivních částí stroje	40
6.4 Určení ztrát a účinností	42
7 Závěr	44
Literatura	45
Seznam příloh a výkresové dokumentace	46

1 Úvod

Tématem této diplomové práce je návrh rekonstrukce hydrogenerátoru. Cílem rekonstrukce je modernizace stroje, zejména navýšení výkonu a zvýšení účinnosti. Uvedená problematika je v této době velmi aktuální. Vždyť modernizace obnovitelných zdrojů elektrické energie je velmi frekventovaným tématem.

V prvních dvou kapitolách je popsán původní a navrhovaný stav a je zde rovněž uveden rozsah rekonstrukce stroje.

Práce je rozdělena do několika kapitol tak, aby byla zachována posloupnost výpočtů, s tím, že jsou průběžně doplňovány o teoretické znalosti z oblasti stavby a návrhu elektrických strojů. Dále je text pro ilustraci doplněn několika vybranými fotografiemi dokumentujícími průběh opravy skutečného stroje.

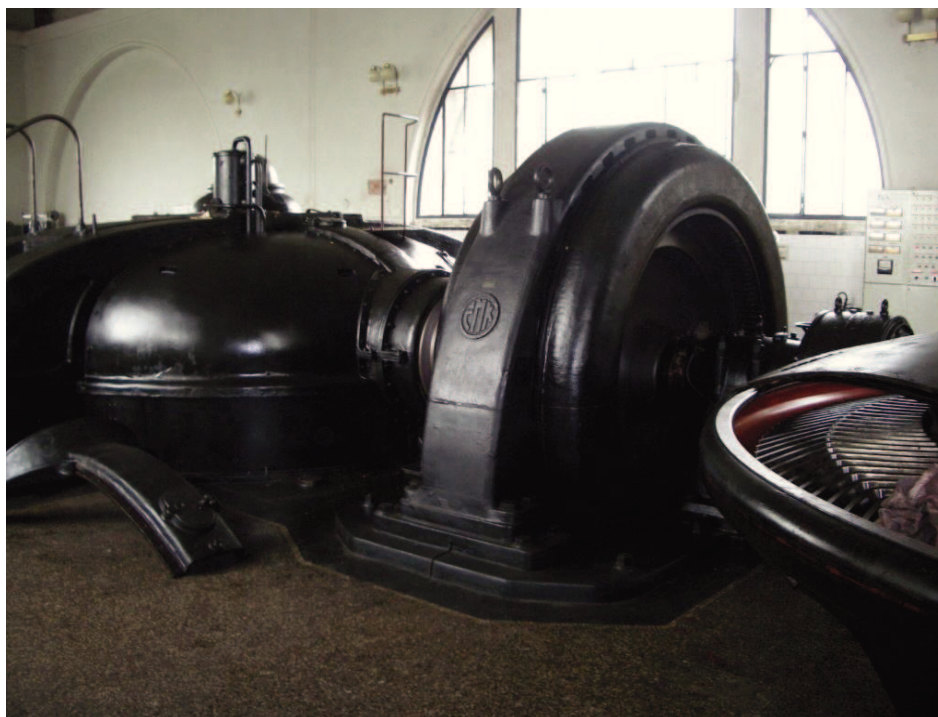
Přílohy tvoří výkresová dokumentace spolu s grafy a schémata.

2 Původní provedení alternátoru

Jedná se o horizontální synchronní generátor, který je přes pružnou spojku připojen k úhlové převodovce poháněné Francisovou turbínou. Rotor je uložen v kluzných ložiscích a má 20 pólů. Generátor byl vyroben firmou Českomoravská Kolen a.s. Praha Vysočany, typové označení stroje je NGT 251/36x20. Původní vinutí bylo dvouvrstvé, všívané s uzavřenou drážkou. Na hřídeli rotoru byl rotační budič.

Technické parametry generátoru před rekonstrukcí:

činný výkon	$P_n = 680 \text{ kW}$
zdánlivý výkon	$S = 850 \text{ kVA}$
jmenovité otáčky	$n = 300 \text{ min}^{-1}$
účinník	$\cos \varphi = 0,8$
napětí	$U_s = 6,6 \text{ kV}$
vnitřní průměr magnetického obvodu	$D = 2212 \text{ mm}$
vnější průměr magnetického obvodu	$D_e = 2510 \text{ mm}$
délka magnetického obvodu	$l = 256,5 \text{ mm}$
chlazení	vzduchové, nucenou cirkulací
buzení	rotační na hřídeli generátoru, 115V, 120A

Obr.č.1 Původní provedení stroje

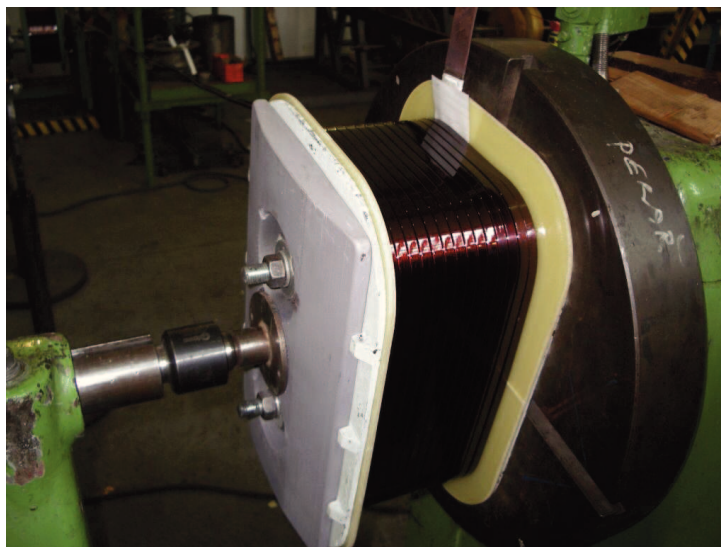
3 Provedení alternátoru po rekonstrukci

Rekonstrukce bude zahrnovat zejména nové vinutí pólů rotoru, vinutí statoru, nový magnetický obvod statoru, nové buzení a rekonstrukci ložisek. Rotorové těleso, jádra pólů a pólové nástavce zůstávají původní, s tím, že navrhuji provést:

- egalizaci všech funkčních ploch hřídele rotoru
- defektoskopii konstrukce rotoru i statoru
- dynamické vyvážení rotoru (na pozici stroje)
- čištění a nátěr magnetového kola a statorového tělesa
- měření čelní a obvodové házivosti brzdě dráhy

Obr.č.2 Magnetové kolo rotoru

Obr.č.3 Navljení rotorové cívky

Obr.č.4 Navinutý pól rotoru připravený k montáži

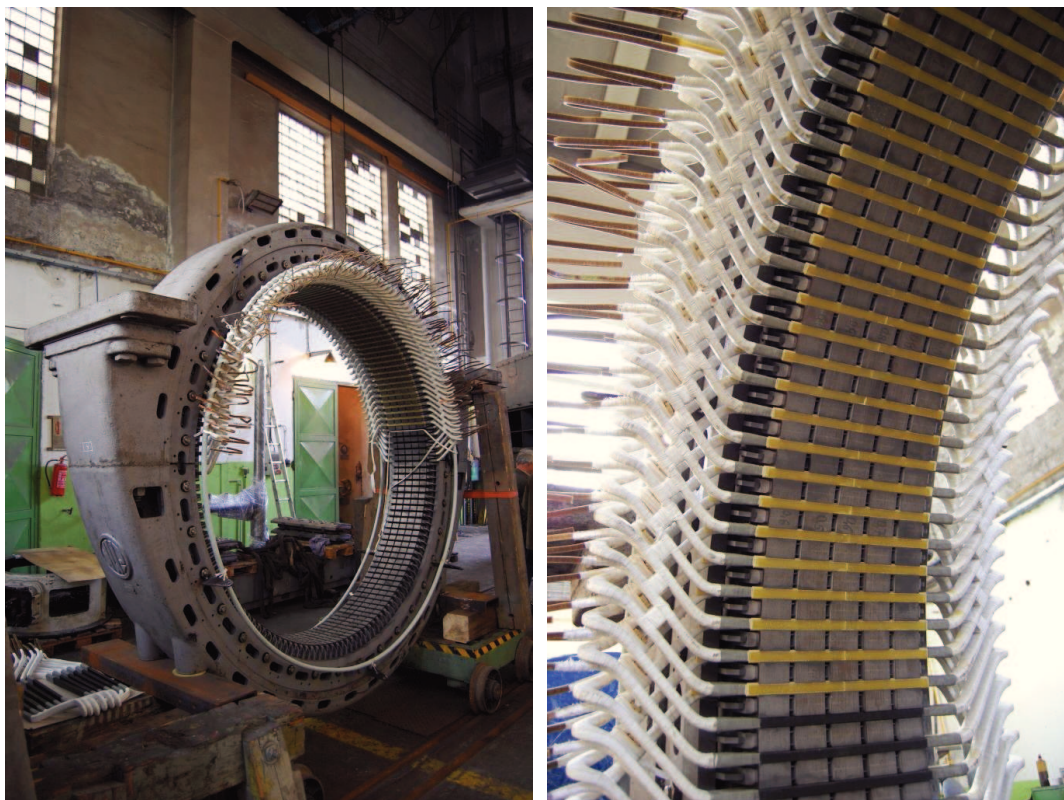
Sběrné ústrojí, skládající se z držáků kartáčů s kartáči a ze sběrných kroužků, bude umístěno stejně jako původní s tím, že všechny izolační díly budou vyrobeny nové ze sklotextitu. Dále pak budou dodány nové kartáče z elektrografitového materiálu a zhotoveny nové sběrné kroužky z oceli, jež budou přes izolovaný kruh připevněny na hřídel generátoru.

Nátěry budou voleny dle korozních tříd a budou provedeny v místě opravy, poslední vrstva se bude aplikovat až v místě provozu stroje, spolu s opravami nátěrů, jež byly poškozeny během dopravy a závěrečné montáže. Na soustrojí bude zachován původní odstín – černá RAL 9005.

Pro chlazení bude použito IC 01 – jedná se o oběh volným prouděním, kde chladivo vtéká přímo do stroje z okolního prostředí, ochlazuje stroj a vrací se zpět do okolního prostředí. Jako chladivo je použit vzduch. Proudění chladiva je vyvoláno otáčením rotoru generátoru.

Magnetický obvod statoru bude segmentové konstrukce a pro jeho výrobu budou použity izotropní plechy pro elektrotechniku válcované za studena, jakosti E135 o tloušťce 0,5 mm nesoucí označení M350 – 50 A, druh oceli EN 10106. Potřebný počet kusů plechů pro výrobu magnetického obvodu je 404 a jeho normované rozměry jsou: 0,5 x 1000 x 2000. Povrchová izolace plechů – sulfizol, což je elektroizolační žáruvzdorný lak. Do vinutí statoru i magnetického obvodu navrhuji nainstalovat snímače teploty Pt 100.

Obr.č.5 a 6 Magnetický obvod statoru a již částečně vložené vinutí

Řešení buzení a rekonstrukce ložisek není předmětem této práce. Budič bude dodán ve formě statické (měnič s cizím napájením) a nebude již součástí konstrukce stroje.

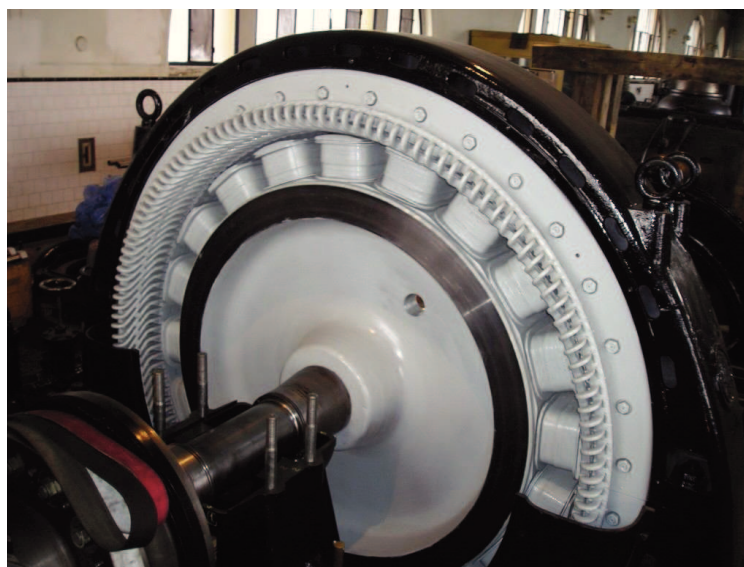
Technické parametry generátoru po rekonstrukci:

typ generátoru	synchronní horizontální
jmenovitý činný výkon (100%)	$P_n = 765 \text{ kW}$
jmenovitý zdánlivý výkon	$S = 850 \text{ kVA}$
jmenovité napětí	$U_{nf} = 6300 \text{ V} \pm 5\%$
jmenovitý proud	$I_{nf} = 78 \text{ A}$
jmenovitá frekvence	$f = 50 \text{ Hz} \pm 2\%$
účinník	$\cos \varphi = 0,9$

jmenovité otáčky	$n = 300 \text{ min}^{-1}$
průběžné otáčky	$n_p = 600 \text{ min}^{-1}$ (předpokládaná hodnota)
smysl otáčení	proti směru hodinových ručiček při pohledu od převodovky
buzení	statické
účinnost	$\eta = 93,8 \%$
spojení statoru	Y
počet vývodů statoru	6 svorek
maximální hladina akustického tlaku	$L_{Aeq} \leq 85 \text{ dB (A)}$
tolerance vzduchové mezery	max. $\pm 10\%$ jmenovité hodnoty
snímače pro měření teplot:	
- statorové vinutí	3ks dvojité Pt 100
- statorové plechy	3ks dvojité Pt 100

Provedení stroje:

- krytí	IP 23 dle ČSN EN 60034-5 (IEC 34-5)
- chlazení	IC 01 dle ČSN EN 60034-6 (IEC 34-6)
- třída izolace	stator, rotor F
- oteplení	stator, rotor B
- makroklimatická oblast	WT (všeobecné klimatické provedení – musí splňovat podmínky pro všechny oblasti)
- umístění stroje	uzavřená strojovna
- typ atmosféry	průmyslová
- teplota okolí	max. 40°C
- nadmořská výška	do 1000 m
- relativní vlhkost vzduchu	max. 80 %
- přípustné množství nečistot ve vzduchu	max. $0,5 \text{ mg/m}^3$
- provedení z hlediska výbušnosti	prostředí normální EN 50016-6 (IEC 79-0)

Obr.č.7 Provedení generátoru po rekonstrukci

4 Návrh statorového vinutí

Původní vinutí statoru bylo provedeno jako všívané. Z tohoto důvodu jsem navrhl nový magnetický obvod s paralelní drážkou tvaru N dle ON 35 0868. Při výpočtech jsem vycházel z naměřených rozměrů stroje.

Parametry pro výpočet:

počet drážek	$Q_1 = 144$
počet paralelních větví volím	$a = 1$
počet pólových dvojic	$p = 10$
počet fází	$m = 3$
vnitřní průměr magnetického obvodu	$D = 2212 \text{ mm}$
délka magnetického obvodu	$l = 300,5 \text{ mm}$

Počet drážek na pól a fázi

$$q = \frac{Q_1}{2 \cdot p \cdot m} = \frac{144}{2 \cdot 10 \cdot 3} = 2,4$$

Pólová rozteč počtu drážek

$$Q_p = \frac{Q_1}{2 \cdot p} = \frac{144}{2 \cdot 10} = 7,2$$

Volba kroku vinutí

$$y_{1d5} = \left(1 \pm \frac{1}{r}\right) \cdot Q_p = \left(1 - \frac{1}{5}\right) \cdot 7,2 = 5,76$$

r – označení harmonické

Znaménko (+) znamená prodloužený krok, (-) znamená zkrácený krok.

Volím $y_{1d} = 6$ s ohledem na potlačení větší části páté harmonické.

$$y_1 = 2 \cdot y_{1d} + 1 = 2 \cdot 6 + 1 = 13 \quad \text{pak zadní cívková strana je: } 1+13$$

Proud v jedné fázi

$$I_{nf} = \frac{S}{U_s \cdot \sqrt{3}} = \frac{850}{6,3 \cdot \sqrt{3}} = 77,89 A \cong 78 A$$

4.1 Výpočet průřezu vodiče statorového vinutí

Volím proudovou hustotu $\sigma_1 = 3,57 \frac{A}{mm^2}$ s ohledem na vhodné vyplnění drážky.

$$S_{V1} = \frac{I_{nf}}{\sigma_1} = \frac{78}{3,57} = 21,85 mm^2$$

volím šířku vodiče $\check{s} = 10 \text{ mm}$

$$\text{předběžná tloušťka vodiče} \quad t = \frac{S_{V1}}{\check{s}} = \frac{21,85}{10} = 2,185 mm \Rightarrow 2,24 mm$$

Volím tedy vodič:

OLIK-2 **2,24 / 2,7 x 10,0 / 10,46**

Označení **OLIK-2** – měděný vodič izolovaný vytvrzovacím lakem na bázi polyesterimidu a opředený skelnou tkaninou impregnovanou elektroizolačním lakem. (celková tloušťka izolace 0,46 mm).

Počet závitů v jedné fázi v sérii : N_1

$$U_{nf} = 4,44 \cdot f \cdot \Phi \cdot N_1 \cdot k_v \quad \Rightarrow \quad N_1 = \frac{U_{nf}}{4,44 \cdot f \cdot \Phi \cdot k_v}$$

Činitel zkrácení kroku

$$k_{1k} = \sin \cdot \left(\frac{y_{1d}}{Q_p} \cdot \frac{\pi}{2} \right) = \sin \cdot \left(\frac{6}{7,2} \cdot 90 \right) = 0,966$$

Činitel rozlohy statorového vinutí

$$k_{1r} = \frac{\sin(\nu \cdot \frac{\pi}{2 \cdot m})}{c \cdot q \cdot \sin(\nu \cdot \frac{\pi}{2 \cdot c \cdot m \cdot q})} = \frac{\sin(1 \cdot \frac{\pi}{6})}{5 \cdot 2,4 \cdot \sin(1 \cdot \frac{\pi}{72})} = \frac{0,5}{12 \cdot 0,0436} = 0,956$$

Nejbližší celé číslo volím: $c = 5$

Celkový činitel statorového vinutí pro první harmonickou a zkrácený krok 6

$$k_v = k_{1k} \cdot k_{1r} = 0,966 \cdot 0,956 = 0,923$$

$$S = \frac{D \cdot l}{p} = \frac{2,212 \cdot 0,3005}{10} = 0,0664 m^2$$

Volím indukci ve vzduchové mezeře $B_0 = 0,617 T$

$$\Phi = B_0 \cdot S = 0,617 \cdot 0,0664 = 0,041 Wb = 41 mWb$$

$$N_1 = \frac{\frac{U_s}{\sqrt{3}}}{4,44 \cdot f \cdot \Phi \cdot k_v} = \frac{\frac{6300}{\sqrt{3}}}{4,44 \cdot 50 \cdot 0,041 \cdot 0,923} = 432$$

Celkový počet cívek ve stroji je roven počtu drážek: $N_{\text{civek}} = Q_1 = 144$

Na jednu fázi

$$\frac{Q_1}{m} = \frac{144}{3} = 48$$

Počet závitů v jedné cívce ve fázi

$$\frac{N_1}{48} = \frac{432}{48} = 9$$

Poměrné zkrácení kroku

$$\varepsilon = \frac{y_{1d}}{Q_p} = \frac{6}{7,2} = 0,833$$

4.2 Tingleyho schéma vinutí

Jedná se o tabelární schéma vinutí, které se provádí téměř výhradně pro zlomkové vinutí. Počet buněk v jednom řádku je roven součinu Q_p a 5 $\Rightarrow$ vyjde nejbližší celé číslo.

$$Q_p \cdot 5 = 7,2 \cdot 5 = 36$$

$$Q_p = 180^\circ [\text{el}]$$

Počet řádků je roven počtu pólů ($2p = 20$) a jeden řádek je rozdělen na 3 fáze po úsecích $60^\circ [\text{el}]$

Statorové vinutí bude tedy dvojvrstvé, zlomkové s cívkami stejného kroku a zapojené do hvězdy s vyvedenou nulou. Cívkové skupiny jsou spojeny smyčkově. Začátky vinutí jsou u dna drážky, konce u otvoru drážky.

Grafické znázornění Tingleyho schématu je uvedeno v **příloze č. 1**, schéma statorového vinutí pak na **výkrese č. E 04**.

[1], [2], [3], [4]

5 Elektromagnetický výpočet

5.1 Výpočet rozměrů statoru

vnitřní průměr magnetického obvodu	$D = 2212 \text{ mm}$
vnější průměr magnetického obvodu	$D_e = 2510 \text{ mm}$
délka magnetického obvodu	$l = 256,5 \text{ mm}$
velikost vzduchové mezery v ose pólu:	$\delta = 10 \text{ mm}$
	$\delta_{\max} = 16 \text{ mm}$
šířka radiálního kanálu	$b_{s1} = 11 \text{ mm}$
počet radiálních kanálů	$n_{s1} = 4$
délka oblouku pólu	$b_p = 233 \text{ mm}$

Magnetický obvod statoru je rozdělen radiálními kanály na pět svazků. Jeden svazek má 101 vrstev a jednu vrstvu tvoří 12 segmentů $\Rightarrow$ 1212 segmentů v jednom svazku, 6060 segmentů pro celý magnetický obvod. Vzhledem k radiálním větracím kanálům není magnetická vodivost vzduchové mezery v axiálním směru konstantní. Proto zavádíme ideální délku magnetického obvodu statoru l_i .

$$k_e = \frac{\frac{b_{s1}}{\delta}}{5 + \frac{b_{s1}}{\delta}} = \frac{\frac{11}{10}}{5 + \frac{11}{10}} = 0,18$$

Ideální délka mag. obvodu statoru

$$l_i = l + n_{s1} \cdot b_{s1} \cdot (1 - k_e) + 2 \cdot \delta = 256,5 + 4 \cdot 11 \cdot (1 - 0,18) + 2 \cdot 10 = 312,58 \text{ mm}$$

Čistá délka mag. obvodu statoru

$$l_e = l \cdot k_{Fe} = 256,5 \cdot 0,97 = 248,8 \text{ mm}$$

k_{Fe} – činitel plnění pro plechy statoru jsem určil z návrhů podobných strojů

Pólová rozteč na vrtání statoru

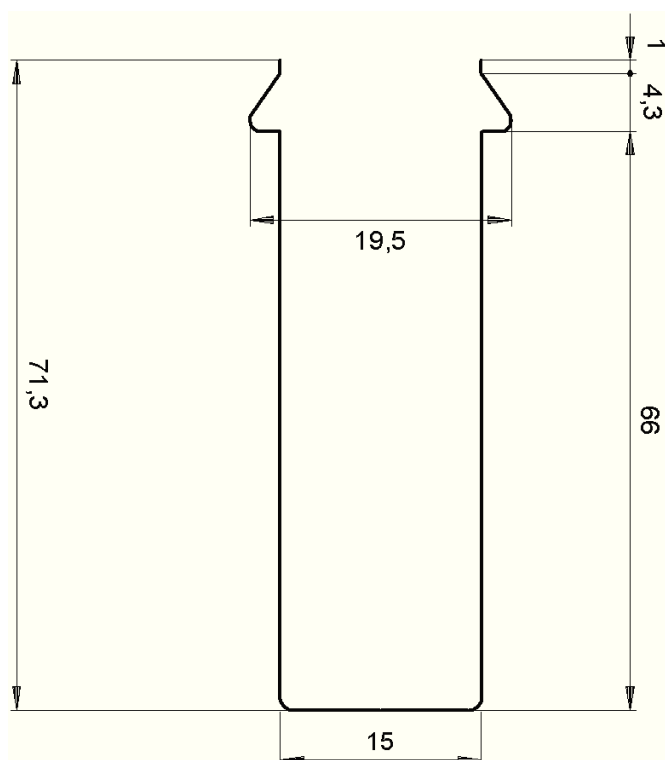
$$\tau_p = \frac{\pi \cdot D}{2 \cdot p} = \frac{\pi \cdot 2212}{2 \cdot 10} = 347,46 \text{ mm}$$

Celková délka magnetického obvodu statoru

$$L = l + n_{s1} \cdot b_{s1} = 256,5 + 4 \cdot 11 = 300,5 \text{ mm}$$

5.2 Drážka statoru

Volím drážku N o rozměrech viz. **obr. č.8**

Obr. č.8 Drážka statoru

$$h_0 = 1 \text{ mm}$$

$$h_1 = 4,3 \text{ mm}$$

$$h_2 = 66 \text{ mm}$$

$$h_3 = 19,5 \text{ mm}$$

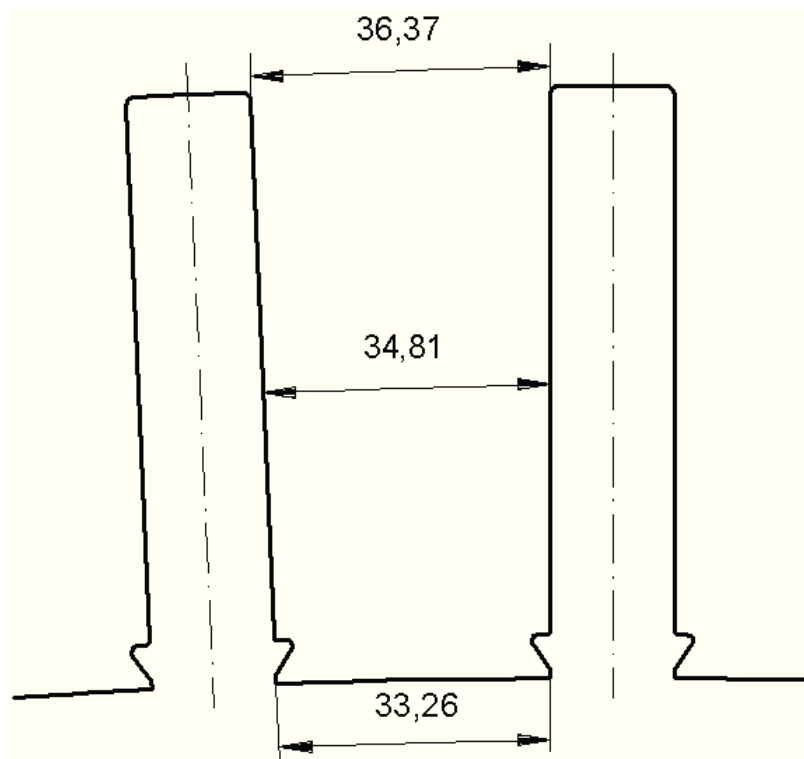
$$b_0 = 15 \text{ mm}$$

$$h_{d1} = 71,3 \text{ mm}$$

Výška drážky

$$h_{d1} = h_0 + h_1 + h_2 = 1 + 4,3 + 66 = 71,3 \text{ mm}$$

5.3 Zub statoru

Obr. č.9 Zub statoru

$$b_{z1} = 33,26 \text{ mm}$$

$$b_{z2} = 34,81 \text{ mm}$$

$$b_{z3} = 36,37 \text{ mm}$$

Vzhledem k tomu, že zub není v případě zvolené drážky paralelní, je nutné určit rozměry ve třech bodech.

Průměry kružnic ve třech zvolených bodech zubu

$$D_{z1} = D = 2212 \text{ mm}$$

$$D_{z2} = D + h_{d1} = 2212 + 71,3 = 2283,3 \text{ mm}$$

$$D_{z3} = D + 2 \cdot h_{d1} = 2212 + 2 \cdot 71,3 = 2354,6 \text{ mm}$$

Rozteč drážky v těchto bodech

$$t_{z1} = \frac{\pi \cdot D_{z1}}{Q} = \frac{\pi \cdot 2212}{144} = 48,26 \text{ mm}$$

$$t_{z2} = \frac{\pi \cdot D_{z2}}{Q} = \frac{\pi \cdot 2283,3}{144} = 49,81 \text{ mm}$$

$$t_{z3} = \frac{\pi \cdot D_{z3}}{Q} = \frac{\pi \cdot 2354,6}{144} = 51,37 \text{ mm}$$

Šířky zubu ve zvolených bodech

$$b_{z1} = t_{z1} - b_0 = 48,26 - 15 = 33,26 \text{ mm}$$

$$b_{z2} = t_{z2} - b_0 = 49,81 - 15 = 34,81 \text{ mm}$$

$$b_{z3} = t_{z3} - b_0 = 51,37 - 15 = 36,37 \text{ mm}$$

Skutečná magnetická indukce v zubu je nižší, protože jeho část prochází paralelně drážkou. Tento jev respektujeme pomocí korekčního činitele. Korekce se projeví až od sycení 1,8T.

Korekční činitele pro určení skutečné indukce ve zvolených bodech

$$k_{z1} = \frac{l_i \cdot t_{z1}}{l \cdot k_{Fe} \cdot b_{z1}} - 1 = \frac{0,31258 \cdot 0,04826}{0,2565 \cdot 0,97 \cdot 0,03326} - 1 = 0,823$$

$$k_{z2} = \frac{l_i \cdot t_{z2}}{l \cdot k_{Fe} \cdot b_{z2}} - 1 = \frac{0,31258 \cdot 0,04981}{0,2565 \cdot 0,97 \cdot 0,03481} - 1 = 0,798$$

$$k_{z3} = \frac{l_i \cdot t_{z3}}{l \cdot k_{Fe} \cdot b_{z3}} - 1 = \frac{0,31258 \cdot 0,05137}{0,2565 \cdot 0,97 \cdot 0,03637} - 1 = 0,774$$

Délka indukční čáry v zubu

$$l_z = h_{d1} = 71,3 \text{ mm}$$

5.4 Charakteristika naprázdno

Materiál použitý pro výrobu statorových plechů má jakost Ei 35 a nese označení M350 – 50 A, EN 10106 a jeho maximální měrné ztráty jsou : $P_{1,0T/50Hz} = 1,5 \text{ W/kg}$. Magnetovací amplitudová charakteristika těchto plechů je uvedena v **příloze č. 2**.

Fázové napětí

$$U_{nf} = \frac{U_s}{\sqrt{3}} = \frac{6300}{\sqrt{3}} = 3637,3V$$

Magnetický tok v ose pólu

$$\Phi = \frac{U_{nf} \cdot k}{4,44 \cdot k_{vl} \cdot f \cdot N_{s1}} = \frac{3637,3 \cdot 1,052}{4,44 \cdot 0,923 \cdot 50 \cdot 432} = 0,0432Wb$$

Zohlednění úbytku napětí

$$k = (1 + 0,12 \cdot \sin \varphi) = (1 + 0,12 \cdot 0,436) = 1,052$$

Magnetická indukce ve vzduchové mezeře

$$B_1 = \frac{p \cdot \Phi}{l_i \cdot D} = \frac{10 \cdot 0,0432}{312,58 \cdot 10^{-3} \cdot 2,212} = 0,625T$$

Výška jha statoru

$$h_{js} = \frac{D_e - D_{z3}}{2} = \frac{2510 - 2354,6}{2} = 77,7mm$$

Délka indukční čáry ve jhu statoru

$$l_{js} = \frac{\pi \cdot (D_{z3} + h_{js})}{4 \cdot p} = \frac{\pi \cdot (2354,6 + 77,7)}{4 \cdot 10} = 191mm$$

Velikost poměrného pólového oblouku

$$\alpha = \frac{b_p}{\tau_p} = \frac{233}{347,46} = 0,67$$

$b_p = 233 \text{ mm}$ – délka oblouku pólu (změřena na stroji)

Činitel tvaru základní harmonické

$$C_1 = \frac{4}{\pi} \cdot \sin\left(\alpha \cdot \frac{\pi}{2}\right) = \frac{4}{\pi} \cdot \sin\left(0,67 \cdot \frac{\pi}{2}\right) = 1,106$$

Skutečná magnetická indukce

$$B_\delta = \frac{B_1}{C_1} = \frac{0,625}{1,106} = 0,565 T$$

Střední velikost vzduchové mezery

$$\delta' = \delta + \frac{1}{3} \cdot (\delta_{\max} - \delta) = 10 + \frac{1}{3} \cdot (16 - 10) = 12 \text{ mm}$$

Vzhledem k tomu, že oblouky vrtání statoru a pólového nástavce nejsou soustředné, má stroj sinusovou vzduchovou mezeru. Vzduchová mezera se od středu pólu zvětšuje a na kraji pólového nástavce má hodnotu $\delta_{\max}$.

Carterův činitel pro stator – respektuje nárůst magnetické indukce a tím i magnetického napětí vzduchové mezery nad hlavami zubů.

$$k_{c1} = \frac{t_{z1}}{t_{z1} - \frac{b_0^2}{b_0 + 5 \cdot \delta'}} = \frac{48,26}{48,26 - \frac{15^2}{15 + 5 \cdot 12}} = 1,066$$

Magnetické napětí pro vzduchovou mezeru

$$F_\delta = \frac{1}{\mu_0} \cdot B_\delta \cdot \delta \cdot k_{c1} = \frac{1}{\mu_0} \cdot 0,565 \cdot 0,01 \cdot 1,066 = 4793 A$$

Magnetická indukce ve jhu statoru

$$B_{js} = \frac{\Phi}{h_{js} \cdot 2 \cdot l \cdot k_{Fe}} = \frac{0,0432}{0,0777 \cdot 2 \cdot 0,2565 \cdot 0,97} = 1,117 T$$

Intenzita magnetického pole odečtená z charakteristiky plechů Ei 35 viz. **příloha č. 2**

$$H_{js} = 438 A \cdot m^{-1}$$

Magnetické napětí pro jho statoru

$$F_{js} = H_{js} \cdot l_{js} = 438 \cdot 0,191 = 83,66 A$$

Zdánlivá magnetická indukce ve třech zvolených bodech zubů

$$B_{z1}' = \frac{l_i \cdot t_{z1}}{l \cdot k_{Fe} \cdot b_{z1}} \cdot B_{\delta} = \frac{0,3126 \cdot 0,04826}{0,2565 \cdot 0,97 \cdot 0,03326} \cdot 0,565 = 1,0299 T \Rightarrow B_{z1} = 1,0299 T$$

$$B_{z2}' = \frac{l_i \cdot t_{z2}}{l \cdot k_{Fe} \cdot b_{z2}} \cdot B_{\delta} = \frac{0,3126 \cdot 0,04981}{0,2565 \cdot 0,97 \cdot 0,03481} \cdot 0,565 = 1,016 T \Rightarrow B_{z2} = 1,016 T$$

$$B_{z3}' = \frac{l_i \cdot t_{z3}}{l \cdot k_{Fe} \cdot b_{z3}} \cdot B_{\delta} = \frac{0,3126 \cdot 0,05137}{0,2565 \cdot 0,97 \cdot 0,03637} \cdot 0,565 = 1,003 T \Rightarrow B_{z3} = 1,003 T$$

Intenzita magnetického pole (charakteristika viz. **příloha č. 2**)

$$H_{z1} = 343 A \cdot m^{-1}$$

$$H_{z2} = 329 A \cdot m^{-1}$$

$$H_{z3} = 316 A \cdot m^{-1}$$

Střední hodnota intenzity magnetického pole určená pomocí Simpsonova pravidla

$$H_{zstř.} = \frac{1}{6} \cdot (H_{z1} + 4 \cdot H_{z2} + H_{z3}) = \frac{1}{6} \cdot (343 + 4 \cdot 329 + 316) = 329 A \cdot m^{-1}$$

Magnetické napětí pro zuby statoru

$$F_z = H_{zstř.} \cdot l_z = 329 \cdot 0,0713 = 23 A$$

Magnetické napětí pro vzduchovou mezeru, zuby a jho statoru

$$F_{\delta zj} = F_{\delta} + F_z + F_{js} = 4792,87 + 23 + 83,66 = 4899,53 A$$

Rozptylová magnetická vodivost mezi póly – zahrnuje vodivost mezi boky pólů, boky nástavců, čely nástavců a čely pólů. Všechny cesty jsou řazeny paralelně, tudíž lze jejich vodivosti sčítat.

$$\tau_p' = \frac{\pi}{2 \cdot p} \cdot \left[D - 2 \cdot \left(\delta + h_n + \frac{h_p}{2} \right) \right] = \frac{\pi}{2 \cdot 10} \cdot \left[2212 - 2 \cdot \left(10 + 29,4 + \frac{155}{2} \right) \right] = 310,7 mm$$

$$\Lambda_p = 4 \cdot \mu_0 \cdot \left[\frac{L_n \cdot h_n}{\tau_p - s_n} + \frac{L_p \cdot h_p}{2 \cdot (\tau_p' - s_p)} + \frac{2 \cdot h_n}{\pi} \cdot \ln \left(1 + \frac{\pi \cdot s_n}{2 \cdot (\tau_p - s_n)} \right) + \right. \\ \left. + \frac{h_p}{\pi} \cdot \ln \left(1 + \pi \cdot \frac{s_p}{2 \cdot (\tau_p' - s_p)} \right) \right]$$

$$\Lambda_p = 4 \cdot \mu_0 \cdot \left[\frac{0,34 \cdot 0,0294}{0,3474 - 0,253} + \frac{0,28 \cdot 0,155}{2 \cdot (0,3107 - 0,168)} + \right. \\ \left. + \frac{2 \cdot 0,0294}{\pi} \cdot \ln \left(1 + \frac{\pi \cdot 0,253}{2 \cdot (0,3474 - 0,253)} \right) + \right. \\ \left. + \frac{0,155}{\pi} \cdot \ln \left(1 + \pi \cdot \frac{0,168}{2 \cdot (0,3107 - 0,168)} \right) \right]$$

$$\Lambda_p = 1,709 \cdot 10^{-6} H$$

Průřez pólu

$$S_p = \left(\frac{l_p}{2} \right)^2 \cdot \pi = \left(\frac{0,28}{2} \right)^2 \cdot \pi = 0,0615 m^2$$

Délka indukční čáry v pólu

$$h_{pn} = h_p + h_n = 155 + 29,4 = 184,4 mm$$

Rozptylový magnetický tok

$$\Phi_s = \Lambda_p \cdot F_{\Sigma j} = 1,709 \cdot 10^{-6} \cdot 4899,53 = 0,0084 Wb$$

Tok procházející pólem

$$\Phi_p = \Phi + \Phi_s = 0,043 + 0,0084 = 0,0514 Wb$$

Magnetická indukce v pólu

$$B_p = \frac{\Phi_p}{S_p} = \frac{0,0514}{0,0615} = 0,836 T$$

Intenzita magnetického pole v pólu (odečtena z magnetizační charakteristiky pro ocelolitinu – viz. **příloha č. 3**)

$$H_p = 650 \text{ A} \cdot \text{m}^{-1}$$

Magnetické napětí pro pól a nástavec

$$F_p = H_p \cdot (h_p + 0,01) = 650 \cdot (0,155 + 0,01) = 107,25 \text{ A}$$

Výška jha rotoru (změřena na stroji)

$$h_{jr} = 153,3 \text{ mm}$$

Délka jha rotoru

$$l_{jr} = \pi \cdot \frac{D - 2 \cdot \delta - 2 \cdot h_{pn} - h_{jr}}{4 \cdot p} = \pi \cdot \frac{2212 - 2 \cdot 10 - 2 \cdot 184,4 - 153,3}{4 \cdot 10} = 131 \text{ mm}$$

Průřez jha rotoru

$$S_{jr} = l_{jr} \cdot h_{jr} = 0,131 \cdot 0,1533 = 0,0201 \text{ m}^2$$

Magnetizační indukce ve jhu rotoru

$$B_{jr} = \frac{\Phi_p}{2 \cdot S_{jr}} = \frac{0,0514}{2 \cdot 0,0201} = 1,28 \text{ T}$$

Intenzita magnetického pole ve jhu rotoru (odečtena z magnetizační charakteristiky pro ocelolitinu – viz. **příloha č. 3**)

$$H_{jr} = 1500 \text{ A} \cdot \text{m}^{-1}$$

	50%	80%	100%	110%	130%	150%
Φ[mWb]	21,5	34,4	43	47,3	55,9	64,5
B1[T]	0,3125	0,5	0,625	0,6875	0,8125	0,9375
Bδ[T]	0,2825	0,452	0,565	0,6215	0,7345	0,8475
Fδ[A]	2396	3834	4793	5272	6231	7189
Bz1[T]	0,515	0,823	1,029	1,132	1,338	1,544
Bz2[T]	0,508	0,813	1,016	1,118	1,321	1,524
Bz3[T]	0,502	0,802	1,003	1,103	1,304	1,505
H_{z1}[A/m]	130	210	343	462	1035	2957
H_{z2}[A/m]	128	206	329	442	961	2695
H_{z3}[A/m]	127	201	316	422	887	2434
H_{zstř.}[A/m]	128	206	329	442	961	2695
F_z[A/m]	9	15	23	32	69	192
B_{js}[T]	0,5585	0,8936	1,117	1,2287	1,4521	1,6755
H_{js}[A/m]	140	240	438	644	1806	6129
F_{js}[A]	26,7	45,8	83,7	123	345	1171
Fδ_{zj}[A]	2432	3895	4900	5427	6644	8552
Φ_s[mWb]	4,16	6,66	8,37	9,27	11,35	14,62
Φ_p[mWb]	25,66	41,06	51,37	56,57	67,25	79,12
B_p[T]	0,417	0,668	0,835	0,920	1,094	1,286
H_p[A/m]	430	580	650	770	1040	1550
F_p[A]	70,95	95,7	107,25	127,05	171,6	255,75
B_{jr}[T]	0,64	1,02	1,28	1,41	1,67	1,97
H_{jr}[A/m]	575	900	1500	2200	6300	29350
F_{jr}[A]	75,325	117,9	196,5	288,2	825,3	3844,85
F₀[A]	2579	4108	5204	5842	7641	12653

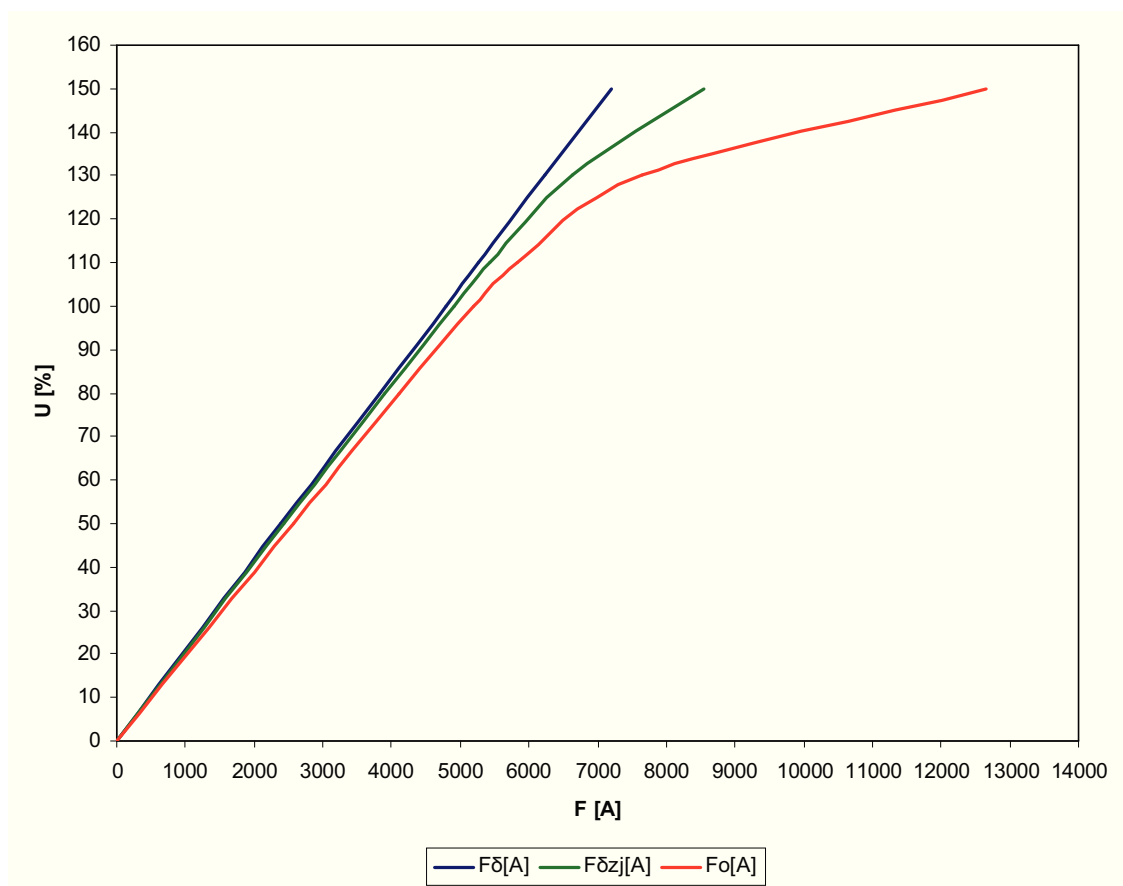
Tab.1 Vypočtené hodnoty charakteristiky naprázdno pro 50 až 150% U_n

Magnetické napětí pro jho rotoru

$$F_{jr} = H_{jr} \cdot l_{jr} = 1500 \cdot 0,131 = 196,5 A$$

Celkové magnetické napětí pro 100% jmenovitého napětí a chod naprázdno

$$F_0 = F_{\delta zj} + F_p + F_{jr} = 4899,53 + 107,25 + 196,5 = 5203,28 A$$

Obr. č.10 Charakteristika naprázdno

5.5 Ohmický odpor statorového vinutí

Délka čela vinutí

$$l_{c1} = \frac{\pi \cdot (D + h_{d1})}{Q} \cdot \varepsilon \cdot Q_p \cdot \frac{l_c}{\tau_c} = \frac{\pi \cdot (2212 + 71,3)}{144} \cdot 0,833 \cdot 7,2 \cdot 2,3 = 687 \text{ mm}$$

poměr $\frac{l_c}{\tau_c} = 2,3$ pro statorová vinutí s profilovanými vodiči je převzat z tabulky dle [3]

lineární extrapolací hodnot pro $2p = 20$

Střední délka závitů statorového vinutí

$$l_{v1} = 2 \cdot (l_{c1} + L) = 2 \cdot (687 + 300,5) = 1975 \text{ mm}$$

Náhradní výška vodiče pro přídavné ztráty

$$\xi = 2 \cdot \pi \cdot a_1 \cdot \sqrt{\frac{u \cdot b_1}{b_0} \cdot \frac{f}{\rho_{115} \cdot 10^7}} = 2 \cdot \pi \cdot 2,7 \cdot 10^{-3} \cdot \sqrt{\frac{1 \cdot 10,46 \cdot 10^{-3}}{15} \cdot \frac{50 \cdot 41 \cdot 10^6}{10^7}} = 0,2028$$

počet vodičů vedle sebe

$$u = 1$$

počet vodičů nad sebou

$$g = 18$$

Činitel přídavných ztrát

$$k_{Cu} = 1 + \frac{g^2 - 0,2}{9} \cdot \xi^4 = 1 + \frac{18^2 - 0,2}{9} \cdot 0,2028^4 = 1,061$$

Činný odpor vinutí pro 115°C a 20°C

$$R_{l(115)} = \frac{\rho_{115} \cdot N_{s1} \cdot l_{v1}}{a \cdot S_{v1} \cdot n_d} \cdot k_{Cu} = \frac{\frac{1}{41} \cdot 10^{-6} \cdot 432 \cdot 1,975}{1 \cdot 22,4 \cdot 10^{-6} \cdot 1} \cdot 1,061 = 0,985 \Omega$$

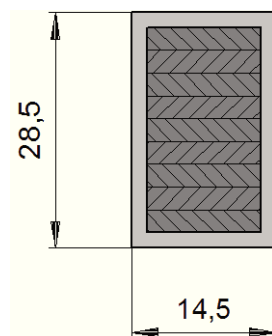
$$R_{l(20)} = \frac{\rho_{20} \cdot N_{s1} \cdot l_{v1}}{a \cdot S_{v1} \cdot n_d} \cdot k_{Cu} = \frac{\frac{1}{57} \cdot 10^{-6} \cdot 432 \cdot 1,975}{1 \cdot 22,4 \cdot 10^{-6} \cdot 1} \cdot 1,061 = 0,709 \Omega$$

5.6 Rozptylová reaktance statorového vinutí

Rozptylový tok se uzavírá mimo cestu hlavního magnetického toku – kolem čel statorového vinutí, mezi hlavami zubů a napříč drážkou.

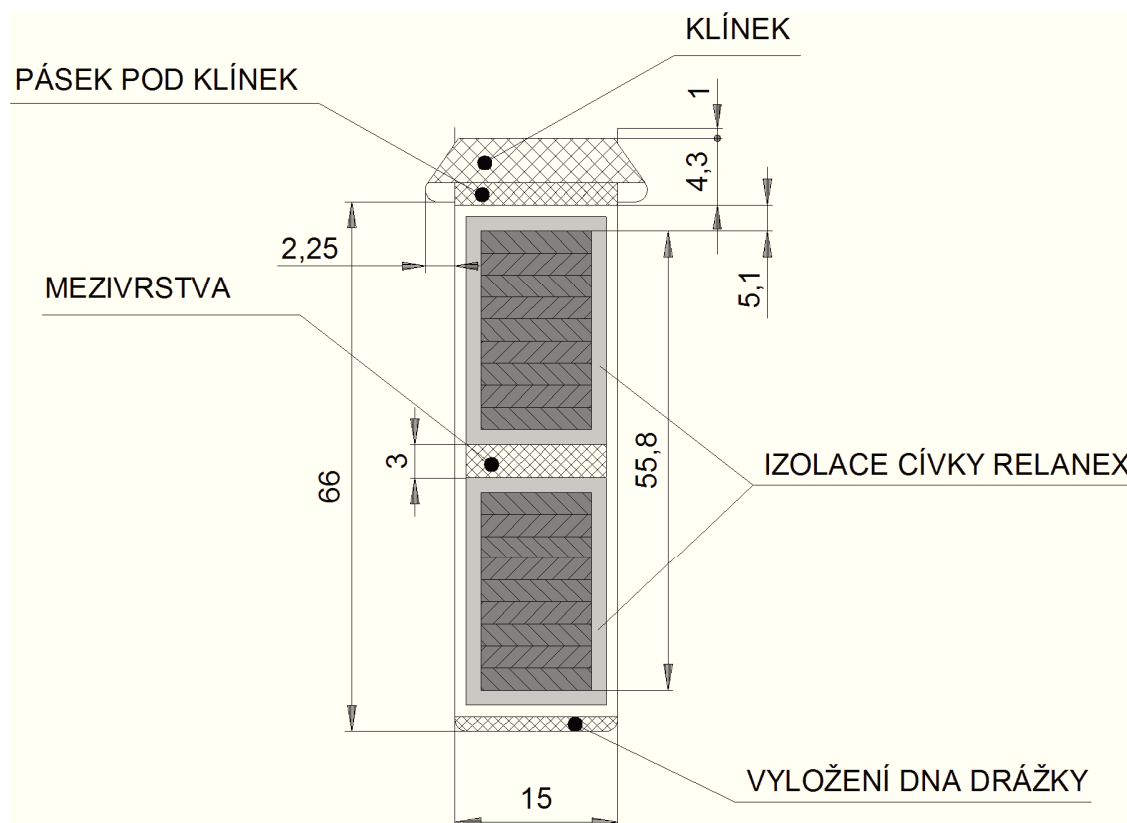
Jednotková magnetická vodivost celé drážky

$$\lambda_d = \left(\frac{h_v}{b_d} + \frac{h_c}{3 \cdot b_d} + \frac{h_0}{b_0} + \frac{2,3 \cdot k}{2 \cdot b_d + x_1} \right) = \left(\frac{5,1}{15} + \frac{55,8}{3 \cdot 15} + \frac{1}{15} + \frac{2,3 \cdot 4,3}{2 \cdot 15 + 2,25} \right) = 1,953$$

Obr. č.11 Řez cívkou

V případě dvouvrstvých vinutí se zkráceným krokem se v některých drážkách vyskytují vodiče různých fází. Rozptylový tok kolem těchto drážek je menší než v drážkách s totožnými fázemi.

Obr. č.12 Vyplnění drážky statoru

$$k = 4,3 \text{ mm}$$

$$h_0 = 1 \text{ mm}$$

$$b_0 = b_d = 15 \text{ mm}$$

$$x_1 = 2,25 \text{ mm}$$

$$h_c = 55,8 \text{ mm}$$

$$h_v = 5,1 \text{ mm}$$

Klínek, pásek pod klínek, mezivrstvu a vyložení dna drážky navrhuji zhotovit ze sklotextitu.

$b_0 = b_d \Rightarrow$ drážka je paralelní, proto jsou obě hodnoty šířky drážky stejné

Drážková vodivost při zkráceném kroku

$$\lambda_{dy} = \varepsilon \cdot \lambda_d = 0,833 \cdot 1,953 = 1,63$$

Drážková reaktance statoru vypočtená z magnetické vodivosti

$$X_{d1} = \frac{4 \cdot \pi \cdot f}{p \cdot q} \cdot N_{s1}^2 \cdot \mu_0 \cdot l_i \cdot \lambda_{dy} = \frac{4 \cdot \pi \cdot 50}{10 \cdot 2,4} \cdot 432^2 \cdot \mu_0 \cdot 0,313 \cdot 1,63 = 3,13 \Omega$$

Jednotková magnetická vodivost prostoru čel pro stroje s vyniklými póly

$$\lambda_{c1} = \sigma \cdot \left(0,187 + 0,166 \cdot \frac{\tau_p}{l_{c1}} \cdot \varepsilon \right) = 0,95 \cdot \left(0,187 + 0,166 \cdot \frac{347}{687} \cdot 0,833 \right) = 0,244$$

Z grafu dle [2] jsem odečetl hodnoty pro $\varepsilon = 0,833$
 $\sigma = 0,95$

Reaktance kolem čel vinutí

$$X_{c1} = 4 \cdot \pi \cdot f \cdot \mu_0 \cdot \frac{N_{s1}^2}{p} \cdot l_{c1} \cdot \lambda_{c1} = 4 \cdot \pi \cdot 50 \cdot \mu_0 \cdot \frac{432^2}{10} \cdot 687 \cdot 10^{-3} \cdot 0,244 = 2,47 \Omega$$

Jednotková magnetická vodivost prostoru mezi hlavami zubů

$$\lambda_{z1} = \frac{1}{\pi} \cdot \ln \left(1 + \frac{\pi}{2} \cdot \frac{b_{z1}}{b_0} \right) = \frac{1}{\pi} \cdot \ln \left(1 + \frac{\pi}{2} \cdot \frac{33,3}{15} \right) = 0,478$$

Reaktance rozptylu mezi hlavami zubů

$$X_{z1} = 4 \cdot \pi \cdot f \cdot \mu_0 \cdot \frac{N_{s1}^2 \cdot l_i}{p \cdot q} \cdot \lambda_{z1} = 4 \cdot \pi \cdot 50 \cdot \mu_0 \cdot \frac{432^2 \cdot 0,313}{10 \cdot 2,4} \cdot 0,478 = 0,918 \Omega$$

Celková rozptylová reaktance statorového vinutí

$$X_{1\sigma} = X_{d1} + X_{c1} + X_{z1} = 3,13 + 2,47 + 0,918 = 6,518 \Omega$$

Poměrná hodnota rozptylové reaktance

$$X_{1\sigma\%} = X_{1\sigma} \cdot \frac{I_{nf}}{U_{nf}} \cdot 100 = 6,518 \cdot \frac{78}{3637,3} \cdot 100 = 13,95\%$$

5.7 Reakce kotvy

Protéká-li statorovým vinutím trojfázový proud, vzniká reakční magnetické napětí, které vybudí v hlavním magnetickém obvodu reakční magnetický tok. Toto magnetické pole závisí na tvaru pólového nástavce a pólovém krytí.

Lineární proudové zatížení na obvodu vrtání statoru

$$A = \frac{2 \cdot N_{s1} \cdot m \cdot I_{nf}}{\pi \cdot D} = \frac{2 \cdot 432 \cdot 3 \cdot 78}{\pi \cdot 2,212} = 29055 \text{ A} \cdot \text{m}^{-1}$$

Reakční magnetické napětí

$$F_r = \frac{\sqrt{2}}{\pi} \cdot \tau_p \cdot A \cdot k_{v1} = \frac{\sqrt{2}}{\pi} \cdot 0,347 \cdot 29055 \cdot 0,923 = 4189 \text{ A}$$

U stroje s vyniklými póly není vzduchová mezera a s ní i magnetický odpor konstantní. Největší je v ose symetrie mezi dvěma sousedními póly, nejmenší pak v ose pólů.

Činitelé základní harmonické reakčního pole v podélném (C_{d1}) a příčném směru (C_{q1})

$$C_{d1} = e \cdot f = 0,805 \cdot 1,11 = 0,894$$

$$C_{q1} = g \cdot h = 1,35 \cdot 0,36 = 0,486$$

Hodnoty : e, f, g, h odečteny z grafů dle [2]

Činitel deformace pro podélné pole

$$k_d = \frac{C_{d1}}{C_1} = \frac{0,894}{1,106} = 0,808$$

Činitel deformace pro příčné pole

$$k_q = \frac{C_{q1}}{C_1} = \frac{0,486}{1,106} = 0,439$$

Činitel syčení

$$k_f = \frac{F_0}{F_\delta} = \frac{5204}{4793} = 1,086$$

Ekvivalentní vzduchová mezera

$$\delta'' = \delta \cdot k_{c1} \cdot k_f = 10 \cdot 1,066 \cdot 1,086 = 11,577 \text{ mm}$$

Rozptylová vodivost statorového vinutí

$$\Lambda_s = \left(\frac{\lambda_{dy}}{q} + \frac{l_{c1}}{l_i} \cdot \lambda_{c1} + \frac{\lambda_{z1}}{q} \right) \cdot \frac{1}{k_{v1}^2} = \left(\frac{1,63}{2,4} + \frac{0,687}{0,313} \cdot 0,244 + \frac{0,478}{2,4} \right) \cdot \frac{1}{0,923^2} = 1,66$$

Reaktance reakce kotvy v osovém směru

$$X_{rd} = 4 \cdot \pi \cdot f \cdot \mu_0 \cdot \frac{(N_{s1} \cdot k_{v1})^2}{p} \cdot l_i \cdot \frac{m}{\pi} \cdot C_{d1} \cdot \frac{D}{2 \cdot p \cdot \delta \cdot k_{c1}}$$

$$X_{rd} = 4 \cdot \pi \cdot 50 \cdot \mu_0 \cdot \frac{(432 \cdot 0,923)^2}{10} \cdot 0,313 \cdot \frac{3}{\pi} \cdot 0,894 \cdot \frac{2,212}{2 \cdot 10 \cdot 10 \cdot 10^{-3} \cdot 1,066} = 35 \Omega$$

Synchronní sycená reaktance

$$X_{su} = 4 \cdot \pi \cdot f \cdot \mu_0 \cdot \frac{(N_{s1} \cdot k_{v1})^2}{p} \cdot l_i \cdot \left[\Lambda_s \cdot \frac{\delta \cdot k_c}{\delta''} + \frac{m}{\pi} \cdot C_{d1} \cdot \frac{D}{2 \cdot p \cdot \delta''} \right]$$

$$X_{su} = 4 \cdot \pi \cdot 50 \cdot \mu_0 \cdot \frac{(432 \cdot 0,923)^2}{10} \cdot 0,313 \cdot \left[1,66 \cdot \frac{10 \cdot 10^{-3} \cdot 1,066}{11,577 \cdot 10^{-3}} + \frac{3}{\pi} \cdot 0,894 \cdot \frac{2,212}{2 \cdot 10 \cdot 11,577 \cdot 10^{-3}} \right]$$

$$X_{su} = 38,05 \Omega$$

Poměrná hodnota synchronní sycené reaktance

$$X_{su\%} = X_{su} \cdot \frac{I_{nf}}{U_{nf}} \cdot 100 = 38,05 \cdot \frac{78}{3637,3} \cdot 100 = 81,5\%$$

Nesycená reaktance reakce v příčném směru

$$X_{rq} = 4 \cdot \pi \cdot f \cdot \mu_0 \cdot \frac{(N_{s1} \cdot k_{v1})^2}{p} \cdot l_i \cdot \frac{m}{\pi} \cdot C_{q1} \cdot \frac{D}{2 \cdot p \cdot \delta \cdot k_C}$$

$$X_{rq} = 4 \cdot \pi \cdot 50 \cdot 4 \cdot \pi \cdot 10^{-7} \cdot \frac{(432 \cdot 0,923)^2}{10} \cdot 0,313 \cdot \frac{3}{\pi} \cdot 0,486 \cdot \frac{2,212}{2 \cdot 10 \cdot 10 \cdot 10^{-3} \cdot 1,066}$$

$$X_{rq} = 19\Omega$$

Poměrná hodnota nesycené reaktance reakce v příčném směru

$$X_{rq\%} = X_{rq} \cdot \frac{I_{nf}}{U_{nf}} \cdot 100 = 19 \cdot \frac{78}{3637,3} \cdot 100 = 40,7\%$$

5.8 Výpočet charakteristiky nakrátko

charakteristiku nakrátko určuji pro $I_k = I_{nf} = 78A$

Magnetické napětí potřebné pro vybuzení magnetického toku odpovídajícího úbytku napětí na rozptylové reaktanci $X_{1\sigma}$ proudem nakrátko I_k a respektující reakci kotvy:

$$F_S = I_k \cdot 2 \cdot \sqrt{2} \cdot \frac{k_{v1} \cdot N_{s1} \cdot \delta \cdot k_C \cdot \Lambda_S}{D \cdot C_1} = 78 \cdot 2 \cdot \sqrt{2} \cdot \frac{0,923 \cdot 432 \cdot 10 \cdot 10^{-3} \cdot 1,066 \cdot 1,66}{2,212 \cdot 1,106}$$

$$F_S = 635,4A$$

Budící magnetické napětí

$$F_b = F_S + F_r \cdot \frac{C_{d1}}{C_1} = 635,4 + 4189 \cdot \frac{0,894}{1,106} = 4021,4A$$

Trvalý proud nakrátko nesyceného stroje

$$I_{k\delta 0} = \frac{\pi \cdot p \cdot C_1 \cdot D \cdot B_\delta \cdot \delta \cdot k_C}{\sqrt{2} \cdot \mu_0 \cdot C_{d1} \cdot m \cdot N_{S1} \cdot k_{v1} \cdot D + 2 \cdot \sqrt{2} \cdot \mu_0 \cdot \pi \cdot N_{S1} \cdot k_{v1} \cdot \Lambda_S \cdot \delta \cdot k_C \cdot p}$$

$$I_{k\delta 0} = \frac{\pi \cdot 10 \cdot 1,106 \cdot 2,212 \cdot 0,565 \cdot 10 \cdot 10^{-3} \cdot 1,066}{\sqrt{2} \cdot \mu_0 \cdot 0,894 \cdot 3 \cdot 432 \cdot 0,923 \cdot 2,212 + 2 \cdot \sqrt{2} \cdot \mu_0 \cdot \pi \cdot 432 \cdot 0,923 \cdot 1,66 \cdot 10 \cdot 10^{-3} \cdot 1,066 \cdot 10}$$

$$I_{k\delta 0} = 92,7 A$$

Trvalý proud nakrátko při buzení pro chod naprázdno se jmenovitým napětím

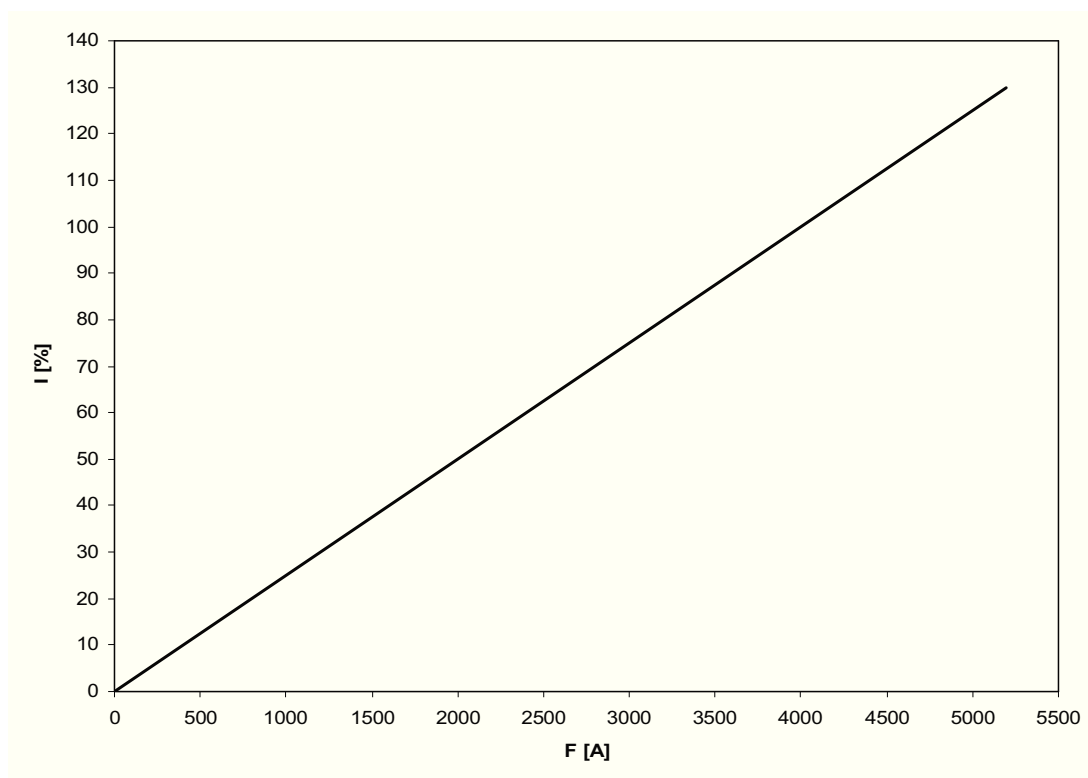
$$I_{k0} = \frac{\pi \cdot p \cdot C_1 \cdot D \cdot B_\delta \cdot \delta''}{\sqrt{2} \cdot \mu_0 \cdot C_{d1} \cdot m \cdot N_{S1} \cdot k_{v1} \cdot D + 2 \cdot \sqrt{2} \cdot \mu_0 \cdot \pi \cdot N_{S1} \cdot k_{v1} \cdot \Lambda_S \cdot \delta \cdot k_C \cdot p}$$

$$I_{k0} = \frac{\pi \cdot 10 \cdot 1,106 \cdot 2,212 \cdot 0,565 \cdot 11,577 \cdot 10^{-3}}{\sqrt{2} \cdot \mu_0 \cdot 0,894 \cdot 3 \cdot 432 \cdot 0,923 \cdot 2,212 + 2 \cdot \sqrt{2} \cdot \mu_0 \cdot \pi \cdot 432 \cdot 0,923 \cdot 1,66 \cdot 10 \cdot 10^{-3} \cdot 1,066 \cdot 10}$$

$$I_{k0} = 100,7 A$$

Zkratový poměr

$$v_k = \frac{I_{k0}}{I_{nf}} = \frac{100,7}{78} = 1,29$$

Obr. č.13 Charakteristika nakrátko

[1], [2], [3], [4]

6 Návrh budícího vinutí

6.1 Stanovení buzení

Grafické znázornění jsem provedl na základě informací z [2]

$$U_{nf} = 3637,3V \dots 100\%$$

Úbytek napětí na odporu statorového vinutí

$$R_{l(115)} \cdot I_{nf} = 0,985 \cdot 78 = 76,7V \dots 2,1\%$$

Úbytek napětí na rozptylové reaktanci

$$X_{l\sigma} \cdot I_{nf} = 6,518 \cdot 78 = 507,7V \dots 13,96\%$$

Úbytek napětí na nesyčené reaktanci v příčném směru

$$X_{rq} \cdot I_{nf} = 19 \cdot 78 = 1480V \dots 40,7\%$$

Z charakteristiky naprázdno **obr. č. 10** jsem odečetl budící napětí pro $U_{dv} = 105\%$ zjištěné z grafické konstrukce **obr. č. 14**

$$U_{dv} = 3825V \dots 105\% \Rightarrow F_v = 5523 A$$

Magnetické napětí reakce kotvy v podélném směru

$$F_{rd} = F_r \cdot \sin \psi = 4189 \cdot \sin 0,82 = 3063 A$$

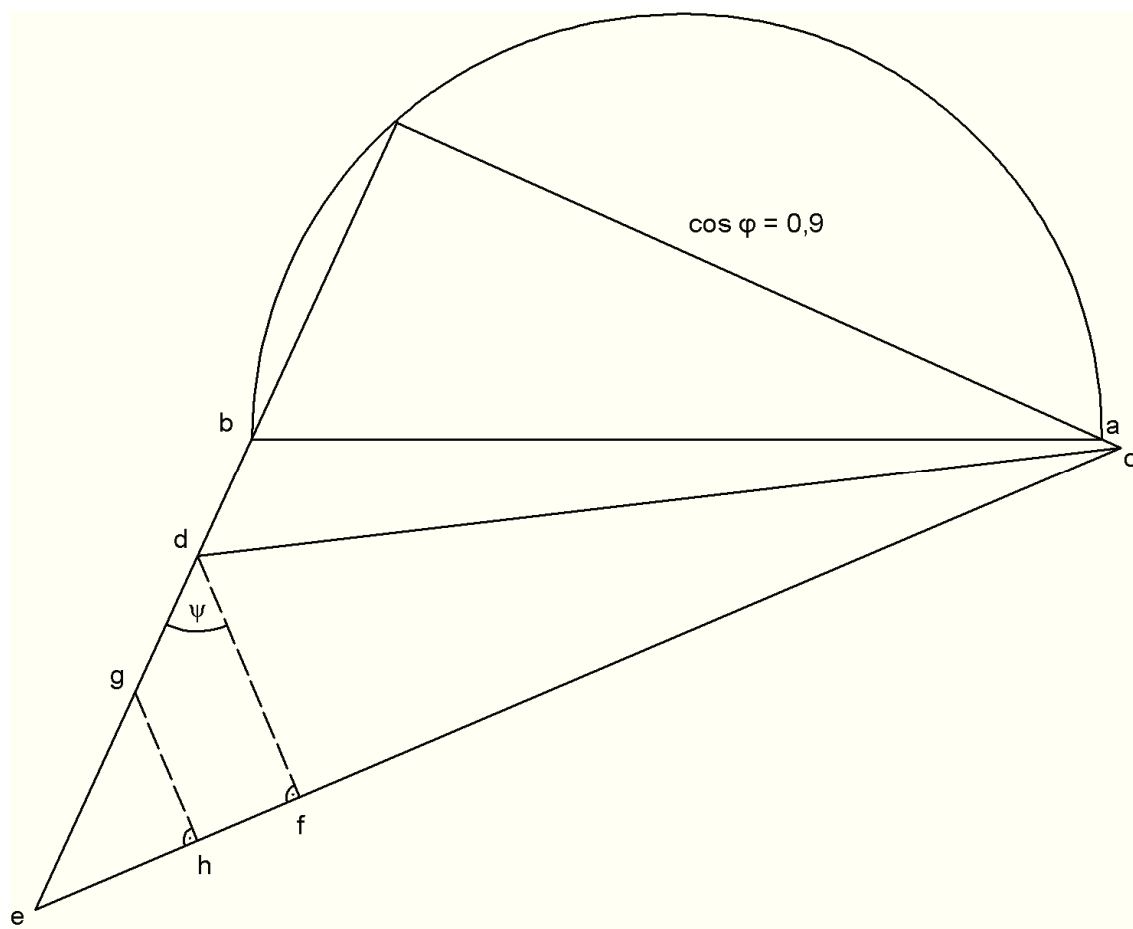
- úhel $\psi = 0,82 \text{ rad}$ jsem odečetl z grafické konstrukce **obr.č. 14**

Složka reakčního magnetického napětí přepočtená na rotor

$$F_d' = \frac{C_{d1}}{C_1} \cdot F_{rd} = \frac{0,894}{1,106} \cdot 3063 = 2476 A$$

Budící magnetické napětí zohledňující vliv reakce kotvy

$$F_{bb} = F_v + F_d' = 5523 + 2476 = 7999 A$$

Obr. č.14 Grafická konstrukce pro určení budícího magnetického napětí stroje s vyniklými póly

$$\overline{ab} \sim U_{nf} = 3637,3V$$

$$\overline{ac} \sim R_{l(115)} \cdot I_{nf} = 76,7V$$

$$\overline{bd} \sim X_{ls} \cdot I_{nf} = 507,7V$$

$$\overline{de} \sim X_{rq} \cdot I_{nf} = 1480V$$

$$\overline{dc} \sim U_v = 3960V$$

$$\overline{cf} \sim U_{dv} = 3825V$$

$$\overline{hf} \sim F_d' = 2476 A$$

$$\overline{dg} \sim F_d = 3450 A$$

$$\psi = 47^\circ = 0,82rad$$

6.2 Výpočet budícího vinutí

Zvolené napětí budiče

$$U_{bn} = 115V$$

Rozměry vodiče budícího vinutí

$$a_b = 9 \text{ mm} \quad b_b = 4,5 \text{ mm} \quad \Rightarrow \quad \text{průřez vodiče: } S_b = 40,5 \text{ mm}^2$$

Volím vodič:

LLIA-2 9 / 9,2 x 4,5 / 4,7

Izolace vodiče má tloušťku: 0,2 mm

Jádro pólu a jednotlivé vrstvy vinutí budou ovinuty izolační fólií MYOFLEX o síle 0,1 mm.
Celková velikost izolace jádra pólu je 1,5 mm.

Zvolený počet závitů na jednom pólu

$$N_b = 80$$

Budící proud

$$I_b = \frac{F_{bb}}{N_b} = \frac{7999}{80} = 100 \text{ A}$$

Zvolená proudová hustota

$$\sigma_b = 2,47 \text{ A} \cdot \text{mm}^{-2}$$

Průřez vodiče

$$S_b = \frac{I_b}{\sigma_b} = \frac{100}{2,47} = 40,486 \text{ mm}^2$$

Střední délku závitu budícího vinutí jsem změřil na stroji:

$$l_{bv} = 946,5 \text{ mm} \quad \text{k této hodnotě je nutné přičíst ještě 5\% na prostřizení materiálu} \Rightarrow \\ \Rightarrow l_{bv} = 994 \text{ mm}$$

Odpor budícího vinutí včetně spojek

$$R_b = \frac{2 \cdot p \cdot \rho_{115} \cdot N_b \cdot l_{bv}}{S_b} + \frac{\rho_{115} \cdot \pi \cdot (D - 2 \cdot (h_n + h_p)) \cdot 2}{S_b}$$

$$R_b = \frac{2 \cdot 10 \cdot \frac{1}{41} \cdot 10^{-6} \cdot 80 \cdot 0,994}{40,5 \cdot 10^{-6}} + \frac{\frac{1}{41} \cdot 10^{-6} \cdot \pi \cdot (2,212 - 2 \cdot (0,0294 + 0,155)) \cdot 2}{40,5 \cdot 10^{-6}}$$

$$R_b = 0,965 \Omega$$

Napětí na kroužcích budícího vinutí při jmenovitém zatížení

$$U_b = R_b \cdot I_b = 0,965 \cdot 100 = 96,5V$$

Činitel rezervy buzení

$$k_B = \frac{U_{bn}}{U_b + \Delta U_k} = \frac{115}{96,5 + 2} = 1,17$$

ΔU_k je úbytek na kartáč – kroužek (na kluzném kontaktu)

6.3 Hmotnosti aktivních částí stroje

Hmotnost zubů statoru

$$m_{z1} = 7800 \cdot l_e \cdot h_{d1} \cdot b_{z1} \cdot Q = 7800 \cdot 0,249 \cdot 0,0713 \cdot 0,0333 \cdot 144$$

$$m_{z1} = 664kg$$

Šířka zubu v jedné polovině hloubky drážky

$$b_{z1(1/2)} = \frac{\pi \cdot (D + h_{d1})}{Q} - b_{d1} = \frac{\pi \cdot (2212 + 71,3)}{144} - 15 = 34,8mm$$

Hmotnost jha statoru

$$m_{j1} = 7800 \cdot l_e \cdot \pi \cdot (D_e - h_{j1}) \cdot h_{j1} = 7800 \cdot 0,249 \cdot \pi \cdot (2,51 - 0,0777) \cdot 0,0777$$

$$m_{j1} = 1153kg$$

Efektivní průřez vodiče statorového vinutí

$$S_{ef} = n_d \cdot S_{v1} = 1 \cdot 22,4 = 22,4 \text{ mm}^2$$

Hmotnost mědi statorového vinutí

$$m_{Cu1} = \frac{8900 \cdot S_{ef} \cdot v_d \cdot Q \cdot l_{v1}}{2} = \frac{8900 \cdot 22,4 \cdot 10^{-6} \cdot 18 \cdot 144 \cdot 1,975}{2} = 510,3 \text{ kg}$$

Hmotnost mědi budícího vinutí

$$m_{Cub} = 8900 \cdot S_b \cdot l_{bv} \cdot 2 \cdot p \cdot N_b = 8900 \cdot 40,5 \cdot 10^{-6} \cdot 0,994 \cdot 2 \cdot 10 \cdot 80$$
$$m_{Cub} = 573,3 \text{ kg}$$

Hmotnost oceli pólu

$$m_p = 7800 \cdot \left[h_p \cdot \left(\frac{l_p}{2} \right)^2 \cdot \pi + 0,8 \cdot h_n \cdot s_n \cdot L_n \right] \cdot 2 \cdot p$$
$$m_p = 7800 \cdot \left[0,155 \cdot \left(\frac{0,28}{2} \right)^2 \cdot \pi + 0,8 \cdot 0,0294 \cdot 0,253 \cdot 0,34 \right] \cdot 2 \cdot 10$$
$$m_p = 1805 \text{ kg}$$

Hmotnost oceli jha rotoru

$$m_{jr} = 7800 \cdot l_j \cdot \pi \cdot [D - 2 \cdot \delta - 2 \cdot (h_p + h_n) - h_{jr}] \cdot h_{jr}$$
$$m_{jr} = 7800 \cdot 0,131 \cdot \pi \cdot [2,212 - 2 \cdot 10 \cdot 10^{-3} - 2 \cdot (0,155 + 0,0294) - 0,153] \cdot 0,153$$
$$m_{jr} = 820 \text{ kg}$$

Celková hmotnost mědi

$$m_{Cu} = m_{Cu1} + m_{Cub} = 510,3 + 573,3 = 1083,6 \text{ kg}$$

Celková hmotnost aktivního železa

$$m_{Fe} = m_{z1} + m_{j1} + m_p + m_{j2} = 664 + 1153 + 1805 + 820 = 4442 \text{ kg}$$

6.4 Určení ztrát a účinností

Elektrické ztráty ve statoru

$$\Delta P_{j1} = m \cdot R_{l(115)} \cdot I_{nf}^2 = 3 \cdot 0,985 \cdot 78^2 = 17930 W$$

Elektrické ztráty v budícím vinutí

$$\Delta P_b = \frac{R_b \cdot I_b^2 + 2 \cdot \Delta U_k \cdot I_b}{\eta_b} = \frac{0,965 \cdot 100^2 + 2 \cdot 2 \cdot 100}{0,9} = 11167 W$$

Magnetické ztráty v železe jha statoru

$$\Delta P_{Fej} = k_{dj} \cdot \Delta P_{1,0/50} \cdot B_{js}^2 \cdot \left(\frac{f}{50}\right)^{1,3} \cdot m_{j1} = 1,1 \cdot 1,5 \cdot 1,117^2 \cdot \left(\frac{50}{50}\right)^{1,3} \cdot 1153 = 2374 W$$

Magnetické ztráty v železe zubů statoru

$$\Delta P_{Fez} = k_{dz} \cdot \Delta P_{1,0/50} \cdot B_{z2}^2 \cdot \left(\frac{f}{50}\right)^{1,3} \cdot m_{z1} = 1,5 \cdot 1,5 \cdot 1,016^2 \cdot \left(\frac{50}{50}\right)^{1,3} \cdot 664 = 1542 W$$

Obvodová rychlost rotoru

$$v = \frac{\pi \cdot D \cdot n}{60} = \frac{\pi \cdot 2,212 \cdot 300}{60} = 34,75 m \cdot s^{-1}$$

Mechanické ztráty

$$\Delta P_{mech} = 3,68 \cdot p \cdot \left(\frac{v}{40}\right)^3 \cdot \sqrt{L} \cdot 10^3 = 3,68 \cdot 10 \cdot \left(\frac{34,75}{40}\right)^3 \cdot \sqrt{0,3} \cdot 10^3 = 13216 W$$

Amplituda kolísání indukce ve vzduchové mezeře

$$B_0 = B_\delta \cdot (k_c - 1) = 0,565 \cdot (1,066 - 1) = 0,0373$$

Povrchové ztráty v pólových nástavcích

$$\Delta P_{\delta p} = 0,5 \cdot 2 \cdot p \cdot \alpha \cdot \tau_p \cdot L \cdot k_0 \cdot \left(\frac{Q \cdot n}{10000} \right)^{1,5} \cdot (B_0 \cdot t_{d1} \cdot 10^3)^2$$
$$\Delta P_{\delta p} = 0,5 \cdot 2 \cdot 10 \cdot 0,67 \cdot 0,347 \cdot 0,3 \cdot 20 \cdot \left(\frac{144 \cdot 300}{10000} \right)^{1,5} \cdot (0,0373 \cdot 0,0483 \cdot 10^3)^2$$
$$\Delta P_{\delta p} = 407 W$$

Jmenovitý činný výkon generátoru

$$P_n = m \cdot U_{nf} \cdot I_{nf} \cdot \cos \varphi = 3 \cdot 3637,3 \cdot 78 \cdot 0,9 = 765 \cdot 10^3 W$$

Dodatečné ztráty při zatížení

$$\Delta P_d = 0,005 \cdot P_n = 0,005 \cdot 765 \cdot 10^3 = 3825 W$$

Celkové ztráty generátoru při jmenovitém zatížení

$$\Delta P = \Delta P_{j1} + \Delta P_b + \Delta P_{Fej} + \Delta P_{Fez} + \Delta P_{mech} + \Delta P_{\delta p} + \Delta P_d$$
$$\Delta P = 17930 + 11167 + 2374 + 1542 + 13216 + 407 + 3825$$
$$\Delta P = 50461 W$$

Účinnost generátoru

$$\eta = 1 - \frac{\Delta P}{P_n + \Delta P} = 1 - \frac{50461}{765 \cdot 10^3 + 50461} = 0,938$$

[1], [2], [3], [4]

7 Závěr

Malé vodní elektrárny jsou v současné době velmi rozšířenou oblastí pro modernizaci. Hlavním důvodem je využití obnovitelných zdrojů energie. V neposlední řadě jsou uvedené modernizace podporovány výhodnou dotační politikou ze zdrojů EU. Současné výkupní ceny energií z obnovitelných zdrojů umožňují v těchto případech rychlou návratnost investic. Rekonstrukce generátorů se zachováním jejich konstrukce a s využitím nejmodernějších technologií, je vhodná zejména proto, že lze využít původní připojovací konstrukční podmínky soustrojí a zároveň v odůvodněných případech umožňuje zachovat původní vzhled stroje.

Při zachování rozměrových parametrů stroje bylo dosaženo navýšení činného výkonu o 85kW. Použitím současných izolačních materiálů v celém izolačním systému stroje, bylo z původní izolační třídy B, dosaženo vyšší izolační třídy F a generátor tak lze bezpečně provozovat za vyšších provozních teplot. Navrhovaná kvalita použitých materiálů (izolace vodičů, izotropní plechy pro elektrotechniku, impregnační laky apod.) zajišťuje dlouhou životnost a vysokou spolehlivost stroje.

Tento návrh modernizace generátoru je aplikovatelný ve všech ostatních případech srovnatelné velikosti strojů.

Jako většinový zdroj informací pro postupy výpočtů jsem čerpal z níže uvedené literatury.

Literatura:

- [1] KOPYLOV, I. P. a kol., *Stavba elektrických strojů*, přeložil doc. Ing. Petr Voženílek, CSc., Nakladatelství Energija, Moskva, 1988, SNTL, Praha, 1988
- [2] KEPPERT, Svetozár, Prof. Ing. CSc., *Elektrické stroje – IV (Synchronní stroje)*, ediční středisko VŠB – TUO, 1985, II. vydání
- [3] KEPPERT, Svetozár, Prof. Ing. CSc., *Elektrické stroje – III (Asynchronní stroje)*, ediční středisko VŠB – TUO, 1985, II. vydání
- [4] PROVAZNÍK, František, doc. Ing. dr., *Synchronní stroje*, Technicko – vědecké vydavatelství, Praha, 1952
- [5] MEISNER, Jiří, Ing., *SchéματαCAD*, ELMER software s.r.o., číslo licence: 436775 – Jedná se o kreslicí program, ve kterém byly vytvořeny všechny výkresy a náčrty.

SEZNAM PŘÍLOH A VÝKRESOVÉ DOKUMENTACE:

Příloha č.1	-	Tingleyho schéma
Příloha č.2	-	Magnetovací amplitudová charakteristika
Příloha č.3	-	Magnetizační charakteristika ocelolitin
Výkres č. E 01	-	Segment magnetického obvodu statoru
Výkres č. E 02	-	Púdorys pólu rotoru
Výkres č. E 03	-	Nárys a bokorys pólu rotoru
Výkres č. E 04	-	Schéma statorového vinutí